

<i>Kaartsystemen van M. Boelens en J. van Raalte</i> (Card index systems by M. Boelens and J. van Raalte) door <i>W. F. Chaudron</i>	blz. 123
<i>Repertorium van tijdschriftliteratuur op het gebied van accountancy en bedrijfshuishoudkunde</i> (Literature abstracts from periodicals in the field of accountancy and business economics)	blz. 124

DE ECONOMISCHE STUDIE BEOORDEELD NAAR HAAR RESULTATEN

door *Prof. Dr J. F. Haccoû*

Onder deze titel heeft Dr J. G. Stridiron in Economisch-Statistische Berichten van 31 October jl. naar aanleiding van een door hem opgestelde statistiek een aantal conclusies getrokken. Het onderwerp is belangrijk genoeg om daarop nog terug te komen ¹⁾. Ik wil mij daarbij beperken tot wat de schrijver over de bedrijfseconomie zegt en vooraf een paar algemene opmerkingen maken.

Eerst enkele algemene opmerkingen. Dan moet ik beginnen met te constateren, dat de door de schrijver gepubliceerde statistiek, hoe verdienstelijk de opstelling in het algemeen moge zijn, voor zijn betoog weinig zegt. Het is nl. niet de bedoeling van het economisch hoger onderwijs om jongelieden op te leiden voor „de” industrie of „de” departementen, maar om een vorming te geven, welke hen, gegeven de nodige persoonlijke kwaliteiten, later in staat moet stellen leidende functies in te nemen. Is het aantal, dat de studie volbrengt, reeds relatief klein, nog kleiner is het getal dergenen, die over de vereiste capaciteiten voor leiding geven op hoog niveau beschikken. Door de uiterst globale indeling der statistiek is zij, zolang daarbij het bereikte niveau na een zeker tijdsverloop niet wordt gegeven, van weinig waarde.

Het valt bij een beschouwing van de opzet op, dat de rijksaccountants niet evenals de accountantskantoren onder de vrije beroepen doch onder de departementale dienst zijn opgenomen. Hoewel formeel juist, komt het mij voor, dat dit hier, waar het juist gaat om de geamibiëerde functie, minder gelukkig is. Het ongesplitst laten van de gegevens over Indonesië (ruim 3 % der bekende functies) en de grote groep „onbekend” (ruim 10 % van het totaal) versterken de conclusies niet.

Een derde algemene opmerking is deze, dat het wel een merkwaardige speling is, dat de conclusies van Dr Stridiron bij een nadere analyse door zijn cijfers eerder worden verzwakt dan versterkt. Immers, Amsterdam heeft altijd de specialisatie tegengegaan, terwijl Rotterdam juist naar die specialisatie streeft. En wat leren nu de cijfers van de schrijver? Voor 1951 het volgende:

¹⁾ Dat zulks eerst thans en hier, en niet in E.-S. B. geschiedt, vindt oorzaak in het feit, dat dit artikel reeds eind November aan haar redactie werd aangeboden, welke in Januari j.l. voorstelde te wachten op een nieuwe beschouwing van de hand van de auteurs, welke evenwel op 13 Februari nog niet was verschenen.

	Algemeen	Rotterdam	Amsterdam
particulier- en over- heidsbedrijf	39,0 %	37,8 %	42,7 %
overheidsdienst	18,9 % ²⁾	21,2 %	15,8 %
semi-overheidsdienst en vrije beroepen	16,2 %	14,5 %	13,0 %
vrije beroepen, onder- wijs en overige	25,9 %	26,5 %	28,5 %
	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Dit overzicht toont, dat in het geval waarin doelbewust de specialisatie is nagelaten, een groter deel der alumni in het bedrijfsleven terecht komt. Eenzelfde aanwijzing wordt verkregen indien de groep vrije beroepen enz. verder wordt gesplitst:

	Algemeen	Rotterdam	Amsterdam
accountancy, pers en publiciteit en andere vrije beroepen	18,2 %	18,0 %	22,4 %
onderwijs	4,5 %	4,2 %	4,1 %
Indonesië	3,2 %	4,3 %	2,0 %

Deze cijfers bevatten dus aanwijzingen in een andere richting dan de conclusies van de schrijver; hun waarde is echter maar even betrekkelijk. Nemen wij bovendien de rijksaccountants in de groep accountancy, dan kunnen wij constateren, dat van de Amsterdamse alumni 67,9 % in het particuliere bedrijf of het vrije beroep zijn terecht gekomen, tegen van Rotterdam 58,2 en in het algemeen 59,3 %. Het verschil is voor Amsterdam dan wel sprekend. Ik wil mij nu verder tot de bedrijfseconomie beperken.

De bedrijfseconomie wordt naar de opvatting van de auteur in het kader van het economisch hoger onderwijs fout gedoceerd; zij geeft een veel te geringe praktische scholing; de bedrijfseconomen kunnen niet plannen, geen routing-schema maken, geen loonstelsel uitwerken en zij sturen, als zij er zich mee bemoeien, de taakanalyse en werkclassificatie maar in de war. De doctorandus in de Economische Wetenschappen staat in tal van opzichten ten achter bij de assistent-accountant, de commerciële kracht en, ook al omdat deze de taal der arbeiders spreekt, bij de ingenieur.

De laatste begint, naar de mening van de schrijver, met een voorsprong: hij spreekt de taal van de arbeider; de proportionaliteit der produktiemiddelen is voor hem een levend begrip; hij heeft leren rekenen met machines en man-uren. Of hij die taal zo goed spreekt en of hij in de praktijk zo hoog wordt aangeslagen als de Heer S. ons wil doen geloven, moge, afgescheiden van gunstige uitzonderingen, aan de hand van het oordeel van practici worden betwijfeld. Ook hij zal veel in de praktijk moeten leren en dan andere dingen dan die welke de Hogeschool hem heeft bijgebracht. Hij heeft een bepaald arsenaal van kennis meegekregen dat hem later veel zal vergemakkelijken, omdat het hem een kostbare achtergrond geeft, maar ook voor hem is alle begin moeilijk.

Van de gevorderde assistent-accountant wordt geconstateerd, dat de praktische bruikbaarheid voor bedrijfseconomisch werk algemeen erkend wordt. Het merkwaardige hiervan is, dat deze assistent-accountant veelal zijn praktische opleiding ontvangt van academisch-gevormde accountants

²⁾ De auteur geeft hier ten onrechte 19,9 %.

zodat hij dan wel een buitengewone praktische aanleg moet hebben om desondanks zo bruikbaar te zijn.

De „commerciële kracht” doet het naar de mening van Dr S. ook prima, dank zij de commerciële handboeken en bedrijfseconomische monografieën — grotendeels door de theoretische onpractici geschreven — en wint voortdurend aan waarde voor het bedrijf waar hij werkt. Natuurlijk zijn er onder hen, evenals onder de assistenten-accountants, uiterst bekwame mensen, die het ondanks hun gebrek aan scholing voor de hogere rangen, heel ver brengen, maar er lopen er massa's rond, die niet het optimisme des heren Stridiron bevestigen.

De vergelijkingen zijn dan ook wel uitermate ongelukkig. Wat moet de studie in de economische wetenschappen beogen? Zij moet aan degene, die de studie volbrengt, in het algemeen geven een basis, welke hem in staat stelt zich een inzicht te vormen in de samenhang van het economisch gebeuren. Het gaat hier dus om het inzicht in het economisch gebeuren; de theorie welke hij van universiteit of hogeschool medeneemt, vormt het fundament, waarop hij later zelfstandig de situaties moet kunnen beoordelen. Of de studie geheel aan deze eis voldoet, moge hier thans in het midden blijven; ook mijns inziens kleven aan de opleiding belangrijke bezwaren, welke hier nu onbesproken worden gelaten.

In dit algemene kader nu heeft de bedrijfseconomie tot taak de student niet te geven een vakopleiding, maar hem mede voor te bereiden tot het verkrijgen van het nodige inzicht in het bedrijfsgebeuren en zijn samenhangen. Door het overbrengen van het ervaringsmateriaal van generaties en op een breed vlak worden hem via de wetenschappelijke analyse en synthese gekristalliseerde ervaring en normen medegegeven om hem te leiden bij zijn beslissingen en te behoeden voor fouten. Het kan niet de taak van een wetenschap zijn om hem een handwerk te leren, het moet haar taak zijn om hem door de kennis van oorzaak en gevolg het algemene te geven, dat hij straks kritisch — en dat moet de wetenschap hem tevens leren — op het bijzondere moet toepassen. De handgrepen — planning, routing, enz. — moet hij in de praktijk als technieken leren, de universiteit brengt hem inzicht in de betekenis dezer handgrepen in het kader van het geheel. Juist de verbreding van de kennis der algemene samenhangen in het economisch leven en daardoor de verdieping van het inzicht zijn onmisbaar voor hen, die straks als leider of sub-leiders op verschillende plaatsen in het praktische leven — bij bedrijven of overheid — zullen zijn geroepen; het economisch gebeuren wordt steeds complexer en zonder een sterke achtergrond is het welhaast niet meer mogelijk zich een inzicht te vormen. Maar dit houdt dan tevens in, dat deze studie in principe niet de kant van de specialisatie mag worden opgedrongen, dat zij juist moet geven de achtergrond van het algemene. De toekomstige leider op hoog en minder hoog niveau heeft juist dit algemene nodig om straks het bijzondere goed te kunnen ontleden en daarna die maatregelen te nemen, welke op de bijzondere situatie passen. Zou de economische studie dit vlak verlaten, dan zou zij in een gevaarlijke positie komen: zij zou vakonderwijs worden zonder dat er een band met het vak en zonder dat er zelfs maar een schijn van vakbekwaamheid is. Bovendien zou dan het terrein zo breed worden, dat het niet meer mogelijk zou zijn ook nog het algemene aan de studenten mede te geven.

De door Dr Stridiron genoemde technieken zal men het beste in de praktijk kunnen leren, zoals ook de „commerciële kracht” het vak in die praktijk leert. Als hij van de middelbare school komt, staan hem,

evenals bij de meeste economische doctorandi, de handen scheef; hij zal zich moeten aanpassen aan nieuwe eisen en nieuwe constellaties. De commerciële kracht moet daartoe ook beschikken over bepaalde eigenschappen en een bepaalde aanleg; al naarmate hij deze in grotere omvang heeft, zullen de aanpassing en de promotie sneller gaan. Het zal hem veel inspanning kosten om, al naarmate hij hoger op de ladder komt, juist die kennis te vergaren welke onontbeerlijk is om het vereiste inzicht te vormen. De beginmoeilijkheden hebben ook de doctorandi in de Economische Wetenschappen; ook zij zullen zich moeten aanpassen en zij moeten daartoe nog genoeg kneedbaar — dus jong — zijn. Het verworven inzicht, mits gebaseerd op de werkelijkheid, is daarbij aan de ene kant een voordeel, anderzijds kan het echter een groot bezwaar zijn als zij de aanvankelijk opgedragen taken als „beneden hun waardigheid” zien. Doch indien zij de aanleg en de eigenschappen hebben, dan maakt juist de verworven algemene kennis het hun mogelijk in een veel kortere tijd de kennis en routine van het vak te leren en dan stelt deze kennis hen in staat op de hogere sporten van de ladder hun taak naar behoren te vervullen. Het is een volledige miskennis van een economische opleiding om te menen, dat hier kooplieden worden gevormd in de zin van inkoop- en verkoopchefs; heeft de student de daartoe nodige aanleg en eigenschappen, dan zullen deze met of zonder economische opleiding tot ontplooiing komen.

De bedrijfseconomie moet inzicht in de vraagstukken van organisatie, kostprijs en financiering geven; voor het toepassen van het Bedeauxstelsel kan ook een flinke arbeider worden opgeleid. Voor planning en routing kan een routine worden ontworpen, maar juist als die routine dreigt te worden doorbroken, bestaat behoefte aan de man met het inzicht. Inzicht in vele gevallen uitsluitend in het betrekkelijk enge bedrijfsgebeuren, in andere gevallen in het algemeen economisch gebeuren en zijn repercussies. Dit geldt niet alleen voor de hoogste leider, dit geldt, wil diens initiatief goed begrepen worden, ook voor sub-leiders op lagere sporten van de ladder. De economisch opgeleide moet dan echter steeds over meer capaciteiten dan zijn economische aanleg alleen beschikken. En de opleiding moet erop gericht zijn niet om hem van de praktijk van het economisch gebeuren te vervreemden, maar juist om hem daarmee — en dus ook met het bedrijfsleven — vertrouwd te maken. De bedrijfseconomie moet dus geven een algemene wetenschappelijke analyse en synthese, maar daarbij de werkelijkheid steeds voor ogen hebben. Contact — ook tijdens de studie — met de praktijk van het economisch leven is even noodzakelijk als het feit, dat de doctorandus na zijn studie nog voldoende soepelheid heeft, dus nog jong genoeg is, om zich aan te passen. Uiteraard dient hij te beschikken over de eigenschappen welke overigens voor zijn functie zijn vereist. Doch het zou mijns inziens funest zijn de bedrijfseconomie als een typische vakstudie te brengen, niet alleen omdat dan het algemene inzicht verloren moet gaan, maar ook omdat thans de praktijk van het economisch leven zich in zijn varianten zo snel ontwikkelt, dat zonder het algemene inzicht die vakstudie snel zou zijn verouderd en voor een belangrijk deel waardeloos zou zijn geworden.

Het vraagstuk — ook van de studieduur — is moeilijk; de ideeën van Dr Stridiron zijn echter uitermate gevaarlijk, omdat zij de essentiële betekenis van de wetenschappelijke beoefening van de bedrijfseconomie blijken te miskennen.